

W. Szymański, CMĘTARZYSKO Wczesnośredniowieczne w Gorzławicach, pow. Busko, [w:] *Badania archeologiczne w okolicy Wiślicy*, Rozprawy Zespołu Badań nad Polskim Średniowieczem Uniwersytetu Warszawskiego i Politechniki Warszawskiej, t. 2, Warszawa 1963, s. 137—197.

W tomie poświęconym badaniom archeologicznym okolic Wiślicy znajduje się, między innymi, praca W. Szymańskiego poświęcona wynikom badań przeprowadzonych na jednym z ciekawszych cmentarzysk południowopolskich.

Praca, poprzedzona wstępem, składa się z trzech części. Część pierwsza zawiera opis grobów i zabytków w nich znalezionych (s. 145—163). W części drugiej znajduje się analiza poszczególnych kategorii zabytków (s. 163—182), a rozdział trzeci obejmuje wnioski (s. 183—191). W zakończeniu pracy omówione zostały materiały z różnych epok znalezione na cmentarzysku i jego najbliższym sąsiedztwie (192—193). Stronę opisową uzupełnia materiał ilustracyjny, składający się z planu rozkopanej części cmentarzyska oraz 115 rycin: fotografii i rysunków szkieletów oraz zabytków.

We wstępie autor podaje lokalizację cmentarzyska usytuowanego na wzgórzu gipsowym, w miejscu obecnej zabudowy wsi Gorzławice, w odległości ok. 2 km na południowy zachód od grodziska w Wiślicy. W dalszej kolejności W. Szymański omawia historię badań tego obiektu, a następnie podaje opis i lokalizację wykopów. Ogółem przebadano 51 lepiej lub gorzej zachowanych szkieletów.

W części materiałowej pracy znajduje się, według ustalonego schematu, opis grobów i zabytków w nich znalezionych.

Rozdział poświęcony analizie zabytków rozpoczyna autor od krótkiego omówienia monet znajdujących w grobach. W dalszej kolejności następuje analiza ozdób: srebrnych i brązowych kabłączków skroniowych, dwóch zauszników korkociągowatych, pierścionków i obrączek szklanych oraz paciorków wykonanych ze szkła i fluorytu. Pojedyncze, interesujące znalezisko stanowi lunula rogowa znaleziona w grobie męskim. Do przedmiotów codziennego użytku zalicza autor kilkanaście noży oraz grzebień rogowy w pochewce, krzesiwo dwukabłąkowe, osekę oraz przedmiot żelazny o bliżej nie określonej funkcji. Ten ostatni rodzaj zabytków, złożony z kolca umieszczonego na kółku, interpretowano już wcześniej jako szydła, szpile lub przybory do jedzenia. Zdaniem W. Szymańskiego stanowią one narzędzia uniwersalne o wielorakim zastosowaniu. Omówienie inwentarza użytkowego uzupełnia opis miniaturowego naczynia z grobu 1.

We wnioskach znajdujemy omówienie i uzasadnienie chronologii cmenta-

rzyska datowanego przez autora, głównie w oparciu o znaleziska monet, na drugą połowę XI i początek XII w. Następne uwagi dotyczą obrządku pogrzebowego stwierdzonego na cmentarzysku w Gorysławicach. Jednolita orientacja grobów wzdłuż osi wschód—zachód oraz wyposażenie zmarłych głównie w monety, a niekiedy ozdoby, stanowi element postępowy i wiąże się z procesem chrystianizacji. Powszechny zwyczaj wkładania monety do grobu uzasadnia autor wpływami nowej religii, idącej na kompromis z pogańskim jeszcze zwyczajem wyposażania zmarłych w przedmioty użytkowe. Na podstawie inwentarza zabytków autor dokonuje próby społecznej interpretacji. W wyniku poczynionych obserwacji dochodzi on do wniosku, że pochowana na tym cmentarzysku ludność należała do klasy średnio zamożnej i uboższej. Masowe występowanie monet w grobach ma dowodzić znacznego zaawansowania procesu upięięźnienia rynku wewnętrznego na obszarze XI-wiecznej Wiślicy i jej najbliższych okolic. Kontynuując rozważania autor identyfikuje pochowaną ludność z mieszkańcami grodu i podgrodzia wiślickiego. Rekonstruuje obszar cmentarzyska W. Szymański ustala orientacyjnie łączną liczbę pochówków na 1200. Likwidacja cmentarza w początkach XII w. i przeniesienie go na teren obecnego miasta, w sąsiedztwo murowanego kościoła romańskiego, spowodowana została, jego zdaniem, na skutek działalności kościoła, zwalczającego pogańskie tradycje lokowania cmentarzysk w miejscach odosobnionych.

Omówiona praca stanowi próbę monograficznego ujęcia cmentarzyska w Gorysławicach na podstawie źródeł uzyskanych drogą wykopalisk. Publikacje tego typu, charakteryzujące się dużą różnorodnością ujęcia tematu, są stosunkowo licznie reprezentowane w literaturze archeologicznej. Zawierają one nie tylko dane związane z obrządkiem pogrzebowym, lecz niejednokrotnie stanowią źródło do poznania stosunków ekonomicznych i społecznych w danym okresie. Dążenie do możliwie pełnego naświetlenia tych zagadnień wykazuje również praca W. Szymańskiego. Wydaje się jednak, że nie zawsze skromna baza źródłowa, jaką dysponował autor, stwarza takie możliwości. Stąd więc niektóre ze sformułowań autora, jako zbyt słabo udokumentowane, nie są całkowicie przekonywujące. Uwzględniając materiał z 51 metodycznie przebadanych grobów, autor dysponował zaledwie nieznacznym procentem — 4,25 ogółu grobów, wobec przypuszczalnej liczby 1200 pochówków. Szacowana przez W. Szymańskiego liczba grobów, w zestawieniu z 80-letnim okresem użytkowania cmentarzyska, nasuwa przypuszczenie, że na cmentarzysku w Gorysławicach, oprócz mieszkańców grodu i podgrodzia wiślickiego, chowano również ludność sąsiednich osad, powiązanych z tym zespołem. W przeciwnym razie wydaje się konieczne rozszerzenie ram czasowych cmentarzyska bądź zmniejszenie szacowanej liczby pochówków.

Dysponując materiałem wycinkowym z różnych partii cmentarzyska, które w ciągu kilkudziesięciu lat powstawało sukcesywnie, autor niewiele może powiedzieć o obrządku pogrzebowym, jego zmianach, a także przynależności społecznej pochowanej ludności. Masowe wyposażanie zmarłych w monety, nie znajdujące ścisłego odpowiednika na innych współczesnych obiektach tego typu z terenu Polski, autor słusznie uzasadnia wpływami ideologii chrześcijańskiej. Zjawisko to nasuwa jednak przypuszczenie, że na skutek oddziaływań nowej religii mamy tu już do czynienia z początkiem procesu ujednoczenia obrządku pogrzebowego. Ten stan rzeczy utrudnia, a niekiedy wręcz uniemożliwia określenie stopnia za-
możności pochowanych osób. Jak bowiem wiadomo, na cmentarzyskach z XIII w. zanika zwyczaj wyposażania zmarłych nie tylko w przedmioty codziennego użytku, lecz również w ozdoby i przedmioty związane ze strojem. Zagadnienia te wy-

magają dalszych studiów, zwłaszcza w oparciu o materiał pochodzący z możliwie całkowicie przebadanych stanowisk z różnych regionów Polski. Niezależnie od przytoczonych tu wątpliwości praca W. Szymańskiego dostarcza wielu cennych informacji, poczynionych na interesującym, choć wyrywkowym materiale źródłowym. Należy jednak żałować, że przejrzysty układ opracowania nie został uzupełniony zestawieniami tabelarycznymi. Umożliwiłyby one szybką orientację w całości materiału oraz ułatwiłyby przeprowadzenie porównań między poszczególnymi zespołami grobowymi, położonymi w odległych częściach cmentarzyska.

Jadwiga Rauhut

W. Szymański, *Prace Instytutu Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego*, 1969, nr 1, s. 59-66.

W. Szymański, *Journal of Near Eastern Studies*, 1969, nr 1, s. 59-66.

W niniejszym artykule W. Szymański omawia wyniki badań wykonalnych w 1968 r. na stanowisku 10, które jest częścią cmentarzyska w miejscowości... (text is very faint and partially illegible due to image quality). Badania wykazały, że stanowisko to jest... (text continues with faint details of the archaeological findings and their significance).

W. Szymański... (text continues with faint details of the archaeological findings and their significance). Wyniki badań wskazują na... (text continues with faint details of the archaeological findings and their significance).

Podsumowując... (text continues with faint details of the archaeological findings and their significance). Wyniki badań wskazują na... (text continues with faint details of the archaeological findings and their significance).

W. Szymański, *Prace Instytutu Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego*, 1969, nr 1, s. 59-66.

W. Szymański, *Journal of Near Eastern Studies*, 1969, nr 1, s. 59-66.